

นางปราณีต วรวงสานนท์ อายุ 66 ปี
ประเภทเครื่องทอ (ผ้าทอไท-ยวน)

Mrs. Praneet Worawongsonon Age 66
The Tai Yuan woven fabric work

ผ้าทอไทยวน ถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาวไทยวนโยนก เชียงแสนที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ที่บ่งบอกถึงชาติพันธุ์และถิ่นกำเนิดของตนที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การทอผ้าจากถือเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมร่วมของกลุ่มชนที่มีเชื้อสายไทยวนโยนก ที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ผู้หญิงชาวไทยวนมีความสามารถในการทอผ้า เมื่อมีการอพยพไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ใดก็ได้ นำภูมิปัญญาศิลปะการทอผ้าจากที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาวไทยวนเมืองเชียงแสนที่มีอยู่ในสายเลือดติดตัวมาด้วย ชาวไทยวนในประเทศไทยมีตั้งถิ่นฐานอยู่ในหลายพื้นที่ เช่น ที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดตราดบุรี อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี และอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น

ในสมัยอดีตมีตำนานเล่าขานถึงความเป็นมาของผ้าทอไทยวนว่า “ในสมัยรัชกาลที่ 3 เมืองเชียงแสนตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพม่า ถือเป็นแหล่งสะสมเสบียงและรีพลของกองทัพพม่าเพื่อยกพลเข้าโจมตีหัวเมืองฝ่ายเหนือของสยามในยุคนั้น จนกระทั่งความทราบถึงล้านเกล้ารัชกาลที่ 3 จึงได้มีการแต่งตั้งทัพจากเมืองหลวงขึ้นไปสมทบกับทัพจากหัวเมืองฝ่ายเหนือเข้าล้อมตีทัพพม่าในเมืองเชียงแสนจนแตกพ่าย พร้อมกันนี้ยังได้กวาดต้อนชาวไทยวนตามกลับมาที่กรุงเทพฯด้วย ขณะเดินทัพกลับ กลุ่มหนึ่งประสงค์ตั้งรกรากอยู่ที่อำเภอเส้าไห้ อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ต่อมาเจ้าเมืองมีความประสงค์ให้ชาวบ้านมีโรงเลี้ยงโคขึ้นที่นครจันทน์จึงได้แบ่งชาวไทยวนจากอำเภอเส้าไห้มาช่วยงานจนกระทั่งงานสำเร็จชาวไทยวนที่มาปฏิบัติหน้าที่ไม่มีความประสงค์ที่จะกลับภูมิลำเนาเดิม พวกกันตั้งถิ่นฐานที่นครจันทน์ที่จกนเป็นเมืองสืบมา ปัจจุบันคือ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา นั่นเอง”

ครูศิลป์ของแผ่นดิน 2560

Tai Yuan woven fabric is an intangible cultural heritage of the people of Tai Yuan Yonok Chiang Saen which reflects their identities such as ethnicity and birthplace that they have inherited from their ancestor. As such, the long succession of weaving cloth is a cultural identity for all Tai Yuan Yonok. Tai Yuan women are skillful in weaving cloth, and when they evacuate to another place, they bring the uniqueness of Tai Yuan Yonok Chiang Saen weaving knowledge with them. Tai Yuan people in Thailand settle down in many locations, for instance, district of Mae Chaem in Chiang Mai province, Meaung

district in Ratchaburi province, Sao Hai district in Saraburi province, and Sikhiu district in Nakhon Ratchasima province, etc.

In the past, there was a legend about Tai Yuan woven that “ In the period of King Rama III, Chiang Saen was under the influence of Myanmar, and the city was the storage for supplies and battalions of the Myanmar army that were going to attack the northern town of Siam. However, when the news reached the ears of King Rama III, the army was assembled to support the military in the north to

take back Chiang Saen. After the enemies were defeated, Tai Yuan people were rallied back to Bangkok. During the trip, one group wanted to settle down in Sao Hai district and Nongdong district in Saraburi province. Later on, the governor of the province wished to make cow factory in Nakhon Jung Tueng, so he sent some Tai Yuan people in Sao Hai district to help. When the work was finished, they did not want to return but wanted to stay in Nakhon Jung Tueng. Since then, the town has been renamed to Sikhiu district in Nakhon Ratchasima province.

การสืบทอดผ้าทอไท-ยวน

ชาวไทยวนที่ได้อพยพมาอยู่ที่อำเภอสิคิ้ว มีการอนุรักษ์รูปแบบทางวัฒนธรรมทั้งภาษาที่ใช้สื่อสาร หรือ วัฒนธรรมการทอผ้าที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์สำคัญของชาวไทยวน ผ้าทอไทยวน นั้นมีความเกี่ยวข้อง และมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวไทยวนตั้งแต่เกิดจนตาย ชาวไทยวนจะทอผ้าไว้ใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ตามประเพณี วัฒนธรรม และศรัทธาความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมา ผ้าบางชนิดทอขึ้นเพื่อใช้เพียงครั้งเดียวในชีวิต บางชนิดก็เป็นผ้าที่ใช้ในพิธีสำคัญทางศาสนา บางชนิดก็ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ผ้าปรกหัวนาค เป็นผ้าที่ทอขึ้นใช้คลุมหัวนาคในขณะที่แห่หน้าไปบวช ผ้าที่ใช้เป็นผ้าไหว้ ที่ฝ่ายหญิงจะเตรียมไว้ก่อนวันแต่งงานเพื่อขอขมาต่อพ่อ แม่สามี หรือญาติผู้ใหญ่ฝ่ายสามี ย่ามจกที่ทอขึ้นเป็นพิเศษมีลวดลายที่วิจิตรงดงามใช้ถวายพระภิกษุไว้ใช้ใส่สัมภาระต่าง ๆ ชาวไทยวนบ้านโนนกลุ่ม ถือเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้สืบสานรูปแบบการทอผ้ามาจากบรรพบุรุษชาวเชียงใหม่ คือ ผ้าหม่มมูก ผ้าหม่มเสื่อ ทอผ้าชินยวน โดยใช้ชื่อเรียกตามคนทอผ้าชนิดนี้ว่า “ฝ้ายวน” ซึ่งสามารถเปรียบเทียบได้ว่า เป็นผ้าทอของชาวไทยวน และผ้าขาวม้า ตลอดจนผ้าที่ใช้ในพิธีกรรม เช่น ผ้ารอบ ผ่าคลุมหัวนาค เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่เป็นการทอผ้าเพื่อใช้ในวิถีชีวิตประจำวันแทบทั้งสิ้น

The inheritance of Tai Yuan woven fabric

Tai Yuan people who have evacuated to Sikhiu district conserve their language and their distinct weaving cloth technique. Tai Yuan weaved fabric plays an important in the lifestyle of Tai Yuan people from birth to death. Tai Yuan people would weave cloth for many ceremonies following tradition, culture and belief that they have from long ago. Some woven fabrics are to be used only once; some are to be used in an important ritual; and, some are used in daily life such as Phapokhoanag. Phapokhoanag is used to cover the head of the person about to be ordained as a Buddhist monk during the procession to the temple. There is also a fabric which the bride should prepare before the wedding day to pay respect to the parent and the elders of the groom's side. A bag called Yarm Jok has a gorgeous pattern and is specially weaved to be given to the monk for storing and carrying. Tai Yuan people of Non Kum is another group that has inherited the weaving style of Chiang Saen. There are Pha Hom Mook, Pha Hom Suer, and Sinh Yuan fabric. The name given to people who weave these fabrics is “Pha Yuan” which means that these products are the result of Tai Yuan people. Not only that, some fabrics are used in a rite such as Pha Karb, Pha Kom Hua Namg, etc. All in all, these are all used in their daily life.

Mrs. Pranee Worawonganon is a Tai Yuan person. About 114 years ago, her ancestor evacuated to Non Kum of Sikhiu district in Nakhon Ratchasima province. Her grandmother chose to settle down around the area that she is currently living. While her grandmother was evacuating, she brought along one Sinh Yuan fabric which was used as the original model for teaching her future generation.

Mrs. Pranee Worawonganon has studied the original weaving technique of Tai Yuan fabric from her mother. Her mother chooses to teach her difficult pattern first by practicing on the blanket mat (Pha Hom Seur) before moving on to pearl blanket (Pha Hom Mook).

Initially, she started weaving with her hand. Later on, she uses the loom and raw materials like spinning cotton that is easily found in the neighborhood. When she was finally skillful, she felt attached and fall in love with Tai Yuan weaving style. As a result, she used the knowledge that she had learned from her mother to find a job. From that time until now, it has been over 30 years, and she is continuing her work with Tai Yuan woven fabric up until now.

นางปราณีต วรวงสานนท์ เป็นชาวไทยวน ที่ในอดีตนั้นบรรพบุรุษได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านโนนกลุ่ม อำเภอสิคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ได้ราว 114 ปีแล้ว โดยยายทวดได้มาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณบ้านที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน ในขณะที่ยายทวดอพยพมานั้นได้หอบผ้าชินยวนโบราณติดมือมาด้วยจำนวน 1 ผืน ซึ่งได้นำมาเป็นต้นแบบใช้ทอสอนลูกหลานในเวลาต่อมา

นางปราณีต ได้เรียนรู้การทอผ้าตามแบบฉบับของผู้หญิงไทยวน ที่ได้รับการถ่ายทอดจากผู้เป็นแม่ โดยแม่ได้เลือกสอนการทอผ้าในลายที่มีความยากก่อน โดยได้เริ่มฝึกทอผ้าหม่มเสื่อก่อนแล้ว จึงมาหัดทำผ้าหม่มมูกต่อไป

โดยได้หัดทอผ้าจากที่ทอมือธรรมดาก่อน ในภายหลังจึงมาฝึกหัดทอด้วยที่กระตุกใช้วัตุดิบคือฝ้ายปั่นมือที่หาได้จากในท้องถิ่น เมื่อได้ฝึกหัดทำงานคล่องดีแล้ว กลับรู้สึกผูกพันรวมถึงรักในงานทอผ้าไทยวนชนิดนี้ ส่งผลให้ครูปราณีตได้นำความรู้ในการทอผ้าไทยวนที่ได้รับการถ่ายทอดจากคุณแม่มาประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองในปี จนถึงในปัจจุบันเป็นเวลากว่า 30 ปี ซึ่งได้สืบสานงานทอผ้าไทยวนมาจวบจนปัจจุบัน

ภูมิปัญญาที่สะท้อนเอกลักษณ์ผ้าทอไทย-ยวน

ผ้าทอที่เป็นเอกลักษณ์ของผ้าทอไทยยวนนั้น คือ ผ้าซิ่นยวน โดยเป็นผ้าที่ใช้กรรมวิธีทอหลายขวางลงไปบริเวณส่วนกลางของผืนซิ่น (ตัวซิ่น) สามารถเปลี่ยนสีของผืนซิ่นได้ตามความต้องการของลูกค้า แต่ยังคงไว้ในส่วนหัวซิ่น กับช่วงท้ายซิ่นที่ยึดถือใช้สีเหมือนกันถือเป็นการอนุรักษ์รูปแบบการทอผ้าซิ่นยวนแบบโบราณเอาไว้

ผ้าไทยยวนที่ทอได้ยากที่สุดนั้น คือ ผ้าห่มเสื่อ และ ผ้าห่มมุก ซึ่งในสมัยโบราณนั้นมีการยกย่องกันว่าใครที่สามารถทอผ้าห่มเสื่อ และผ้ามุกได้นั้นถือเป็นผู้มีความรอบรู้ในศาสตร์ผ้าทอไทยยวน เนื่องจากรูปแบบของลายที่ใช้ทอประกอบลงไปเนื้อผ้าทั้งสองชนิดนั้นเป็นรูปแบบลายที่ยาก ต้องนำฝ้ายมาทอหลายยกดอก 5 ตะกอ โดยถือเป็นรูปแบบการทอผ้าซิ่นยวนโบราณ

เอกลักษณ์ในการทอผ้าไทยยวนของนางประณีตนั้น คือ การอนุรักษ์รูปแบบการทอผ้าไทยยวนโบราณไว้ได้อย่างครบถ้วน ทั้งการทอผ้าห่มเสื่อ และ การทอผ้าห่มมุก ซึ่งผ้าทั้งสองชนิดนี้ถือได้ว่าเป็นผ้าชั้นสูง ในอดีตมีใช้เฉพาะครอบครัวที่มีฐานะ ใช้สำหรับห่มเวลาไปทำบุญ เทียบงานวัด หรือใช้ห่มในงานพิธีต่าง ๆ รวมถึงใช้รองเป็นอาสน์สงฆ์ โดยสามารถจำแนกเอกลักษณ์ของผ้าทอทั้ง 2 ชนิด ได้ดังนี้

ผ้าซิ่นยวน

The knowledge and characteristic of Tai Yuan woven fabric

The characteristic of Tai Yuan fabric is Sinh Yuan fabric. Sinh Yuan fabric uses the technique of weaving the pattern horizontally onto the middle part of the fabric. The customer can change the color of Sinh fabric to their desire. However, the same traditional color must be used at each end of the fabric to preserve the traditional style of old Sinh fabric. The hardest Tai Yuan fabric to make is blanket mat (Pha Hom Seur) and pearl blanket (Pha Hom Mook). In the ancient time, people who can weave blanket mat (Pha Hom Seur) and pearl blanket (Pha Hom Mook) were considered as the most knowledgeable person in Tai Yuan fabric art.

Since the pattern of the weaving that is conducted onto the two pieces of cloth is considered as an advanced pattern. For example, the pearl fabric is used to weave Yok Dork pattern with five heddles to make an ancient Sinh Yuan fabric.

ผ้าเก็บลาย

1. ผ้าห่มเสื่อ ใช้การทอรูปแบบ 2 ตะกอก มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น คือ ต้องทอลายบริเวณส่วนตรงกลางของผืนผ้าให้มีลักษณะลายเป็นทางยาวเหมือนเสื่อ ทอด้วยฝ้ายสีขาวล้วน ที่ริมผ้ามีการเก็บขอบเป็นสีแดง รวมถึงรูปแบบของลายที่ใช้ทอประกอบลงไป ผ้าห่มเสื่อ 1 ผืนนี้ ในแต่ละช่วงนั้นจะมีรูปแบบลายที่ใช้ทอไม่เหมือนกัน

สำหรับการทอผ้าห่มเสื่อในสมัยโบราณนั้น บริเวณส่วนหัวและส่วนท้ายของผ้ามีการใช้กรรมวิธีการขีดรวมถึงจกเพื่อทอแบบขุ่มประตุลายกุดลาว (กุด หมายถึง ลายของผ้า) ก่อนใช้ลายชนิดอื่น ทอประกอบลงไป บริเวณขุ่มประตุ เช่น ลายช้าง ลายม้าใหญ่ ฟันปลา ลายคั่น ฟันปลา ลายหงส์ ซึ่งการทอผ้าชนิดนี้ถือได้ว่ามีความยากหากทำออกมาแล้วสวยงามจะช่วยสร้างชื่อเสียงให้แก่ช่างผู้ทอเป็นอย่างมาก

2. ผ้าห่มมุก ใช้การทอรูปแบบ 5 ตะกอก มีเอกลักษณ์ที่สำคัญ คือ ต้องทอลายสร้างขึ้นเป็นดอกมุกขนาดเล็ก ประกอบอยู่ในบริเวณส่วนตรงกลางของผ้า โดยตัวดอกมุกนี้ใช้สีแดง สีดำ หรือ สีกรมท่า เป็นสีหลักในการทอเพื่อสร้างให้เกิดความแตกต่าง เมื่อมีผู้พบเห็นแล้วสามารถจำแนกผ้าทั้ง 2 ประเภทนี้ได้ตามสีที่ใช้ ก่อนนำลายกุดยอยมาทอเป็นแบบขุ่มประตุขนาดเล็ก แล้วใช้ลายชนิดอื่นทอประกอบเข้าไปในขุ่มประตุ เช่น ลายฟันปลา ลายม้าน้อย ที่ขอบมีการเก็บริมด้วยสีแดงเช่นเดียวกับผ้าห่มเสื่อ

โดยรูปแบบลายที่นำมาใช้ทอประกอบลงไปบนผืนผ้าทั้งสองชนิดนี้นั้น ได้มาจากวิถีชีวิตของชาวไทยวนในสมัยอดีตซึ่งมีความผูกพันกับสัตว์ที่นำมาใช้งาน หรือ ที่พบเห็นได้ในธรรมชาติ เช่น ช้าง ม้า และปลา

The characteristic of Mrs. Pranee Worawonganon's Tai Yuan fabric is to completely preserve the style of the ancient Tai Yuan fabric in the weaving of the blanket mat (Pha Hom Seur) and pearl blanket (Pha Hom Mook). The two fabrics are considered as the highest quality products. In the old days, the following fabrics were only used in the high statue family to attend special occasions and to support the weight of the platform of the monk's seat. The characteristic of these two kinds of fabric are:

1. Blanket mat (Pha Hom Seur) uses the weaving technique of two heddles to weave in the middle of the fabric to create the pattern. The pattern needs to be weaving of a white cotton that has red edge. Nevertheless, the design on each blanket mat (Pha Hom Seur) differs from each weaver.

In the ancient times, the door pattern was woven into the head and bottom of the blanket mat (Pha Hom Seur), and other traditional Thai patterns, elephant or horse pattern was added to the first pattern.

2. Pearl blanket (Pha Hom Mook) uses the weaving technique of five heddles. The characteristic of this fabric is the weaving of pearl flower pattern in the middle of the cloth. The main color of the pearl flowers tends to be in red, black and navy. Next, the pattern of a small door is woven into it, and others pattern of fish teeth and a small horse is added to it again. Lastly, the edge of the fabric is finalized with red color like the blanket mat (Pha Hom Seur).

The pattern in the weaving of these two fabrics is originated from the lifestyle of the ancient Tai Yuan people. They are bonded with their domesticated animal that can be seen in the nature such as elephant, horse, and fish.

ผ้าซิ่นยวน

3. ผ้าซิ่นยวน เอกลักษณ์คือ มีลายขวางทั้งตัว เอวซิ่น และตีนซิ่น มีเชิงเหมือนกัน มีสีที่เหมือนกันคือ สีดำ หรือ สีกรมท่า ส่วนเอวซิ่นจะต่อเอวด้วยผ้าพื้นสีแดง และขอบขาว ตัวซิ่นนั้นในแบบดั้งเดิมจะใช้สีเขียว การทอแบบ 4 ตะกอ
4. ผ้าขาวม้า ซึ่งถือเป็นหนึ่งในเอกลักษณ์ของผ้าทอไทยวนโดยใช้ลายตาเคิบ ตามอง ที่ถือเป็นลายทอผ้าขาวม้าแบบไทยวนโบราณทอประกอบลงไปบนผืนผ้าสีน้ำเงิน หรือ สีขาว เท่านั้น ไม่ได้เน้นใช้สีสันให้หลากหลายเหมือนผ้าชนิดอื่น โดยใช้สอยในการทอผ้าพื้นหัว ผูกเปลลูก หรือ คาคสะเอว
5. ถุงย่าม จะเน้นใช้สีน้ำเงิน หรือ ดำ เป็นสีหลักของถุงย่าม ส่วนบริเวณปากถุงย่ามนั้นจะใช้รูปช้าง รูปม้า หรือ รูปดอกจัน ทอประกอบลงไป โดยใช้นำไปผูกไว้กับเสาเอกในเวลากลางบ้านเพื่อเสริมความเป็นสิริมงคล
6. ถุงเปือ ไว้ใช้สำหรับผูกใส่อุปกรณ์ช่าง หรือ ใช้ห่อกล่องข้าว โดยทอลายใส่ลงไปโดยตรงเน้นใช้สีขาวและน้ำเงินเป็นหลัก

นอกจากนี้แล้วนางปราณียังได้มีการปรับปรุงยุคต่อทอผ้าซิ่นยวนยกดอก ซึ่งในอดีตนั้นต้องทอลาย 2 ตะกอลงไปในผืนผ้า แต่ลวดลายที่ทอได้นั้นดูเรียบง่าย ปัจจุบันจึงมีการปรับปรุงยุคเพิ่มลายยกดอกลงไปผสมผสานบนเนื้อผ้าด้วยเพื่อสร้างให้ผืนผ้าดูมีเสน่ห์เพิ่มมากขึ้นดูนุ่มนวลน่าสวมใส่

3. Sarong (Pha Sinh Yuan) has a characteristic of a horizontal pattern across the cloth. The waist and the bottom of Sinh fabric have the same foot color in black or navy, and the waist part is connected with a red cloth and white edge. In the old days, Sinh fabric would use green color and the weaving of four heddles.
4. Loincloth (Pha Kao Mar) is considered as one identity of Tai Yuan fabric that uses Tar Keeb and Tar Mong pattern which is known to be the ancient Tai Yuan style of loincloth. The original weaving is only done on a navy or white cloth. The cloth tends not to be as colorful as others. The purpose of loincloth is used to place on the shoulder, wrap around the head, tie baby's hammock and tie the waist.
5. Yarm Bag emphasizes on the use of navy and black color. It is the main color of the yarm bag. In the area of the bag's mouth, it decorates with the symbols of elephant, horse and butea monosperma flower. It is used to tie around the main pillar of the house when lifting the house to wealth and success.
6. Peur Bag is used to keep technical tools or ricebox. The pattern is woven directly onto the cloth. It mainly uses navy and white color. Mrs. Pranee Worawonganon also modifies the weaving technique of Sinh fabric. In the old days, only two heddles are used to weave into the cloth, so the pattern is very simple and easy to the eye. Nowadays, the weaving technique is refined, and the pattern of the peur bag is more attractive to hold.

ผ้าขาวม้า

The process of weaving Tai Yuan fabric

Step 1 Winding thread and spinning the reel. First, put the thread into the spool. Before spinning the thread, roll the thread with the nipan (spinning wheel) or the niprot for thread line, so that the size is suitable for the reel which has a length of about 7 inches. The thread that has been spun will be used as warp yarns toward weaving cloth later on.

Step 2 Threading. After spinning the tube, put the reel into the creel. Before arranging the pattern or color of the warp yarns, measure the size of the thread, so that it is suitable for the real size of the cloth which has a length of about 3 meters. It is essential to arrange the thread in order so that it is easy when you string it with a reed.

Step 3 Twining the reed. Start off by inserting the basic color of the thread and warp yarns through the reed by putting the thread above the hook, so that we can arrange the basic color of the thread and warp yarns. The color of the thread that is used in each reed depends on what color the weaver wants on the cloth.

กระบวนการทอผ้าไท-ยวน

ขั้นตอนที่ 1 กรอด้วย ปั่นหลอด เริ่มขั้นตอนด้วยการนำด้ายมาใส่เข้ากับกระวีงก่อนปั่นเส้นด้ายให้ม้วนเข้ากับโนปานหรือ โนปรอท ใช้สำหรับเส้นกรอเส้นด้ายให้เข้ากับหลอดด้าย มีความยาวประมาณ 7 นิ้ว ซึ่งด้ายที่ปั่นจนเสร็จแล้วนั้นจะนำไปใช้เป็นด้ายยืนสำหรับทอผ้าต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การเดินด้าย หลังจากปั่นหลอดเสร็จแล้วให้นำหลอดด้ายนั้นมาใส่ราวตั้งหลอด ก่อนจัดลายหรือสีสันทของเส้นด้ายยืนให้มีความกลมกลืนกัน วัดขนาดเส้นด้ายให้มีความเหมาะสมกับขนาดจริงของผืนผ้าที่มีความยาวประมาณ 3 เมตรซึ่งต้องเน้นจัดเส้นด้ายให้เรียงกันเพื่อให้ง่ายเมื่อนำไปร้อยเข้ากับฟันหวี

ขั้นตอนที่ 3 ร้อยฟันหวี เริ่มด้วยการสอดเส้นด้ายสีพื้นและเส้นด้ายยืนผ่านฟันหวี โดยใช้วิธีการวางเส้นด้ายลงบนไม้ขอสำหรับเกี่ยวเส้นด้ายให้ลอดผ่านฟันหวี เพื่อนำเส้นด้ายมาเรียงเส้นทั้งด้ายยืนรวมถึงด้ายสีพื้น ซึ่งสีของด้ายที่ใช้ในแต่ละช่องฟันหวีนั้นแล้วแต่ความต้องการของช่างว่าต้องการให้มีสีสันทชนิดใดอยู่บนผืนผ้า

ขั้นตอนที่ 4 การรีดด้าย ในขั้นตอนนี้จำเป็นต้องใช้เครื่องหนีบในการรีดเส้นด้ายที่ผ่านกรรมวิธีร้อยฟันหวีจนเสร็จแล้ว โดยช่างที่ดึงเส้นด้ายนั้นจะต้องหมุนดึงเส้นด้ายให้ตรงและดึงโดยในระหว่างการรีดนั้นหากเส้นด้ายยังไม่เรียบร้อยอาจใช้แปรงหวี หวีเส้นด้ายให้เรียบขึ้นได้

ขั้นตอนที่ 5 เดินตะกอล สำหรับขั้นตอนเดินตะกอลต้องมีการนำไม้ถนัดแบนและไม้ถนัดกลม (ใช้สำหรับเก็บหัวผ้า) เข้ามาร่วมในขั้นตอนนี้เพื่อคัดเส้นด้าย ก่อนนำเส้นด้ายนั้นมาผูกติดกับที่กระตุก เพื่อจะได้ตรวจสอบเส้นด้ายก่อนนำมาคัดดอกแล้วจึงเดินตะกอลรวมถึงในขั้นตอนการเดินตะกอลนี้ยังต้องการใช้ไม้ก่อตะกอล (ไม้ก้ามปู) เพื่อทอสร้างตะกอลขึ้นบนผืนผ้า

ขั้นตอนที่ 6 การทอ ในขั้นตอนการทอนั้นขึ้นอยู่กับว่าผู้ต้องการทอผ้าไทยวนชนิดใดหากใช้ทอผ้าฝ้ายดอก 4 ตะกอล ต้องมีเท้าเหยียบ 4 เท้าเหยียบ นับตามขนาดของลายตะกอลบนผืนผ้า เริ่มต้นขั้นตอนโดยนำหลอดด้ายมาใส่กระสวยก่อนหมุนเพลาด้ายให้ตึง กระตุกทุกระตุกเพื่อให้กระสวยพุ่งมาอีกด้านหนึ่งแล้วกระทุบฟันหวีเข้ามาพร้อมทั้งสลับเท้าเหยียบส่วนมือนั้นก็กระตุกฟืมไปพร้อมกันด้วย หากต้องการให้ได้ผ้าที่มีเนื้อแน่นขึ้นต้องมีการกระแทกฟันหวีโดยแรงเพื่อให้เนื้อผ้ามีความแน่นไม่บางจนเกินไป

Step 4 Flattening the thread. In this step, we need to use clamping machine to flatten the thread that has passed the twining process. The person who pulls the thread must pull it so that the thread is straight and tight. During the process, if the thread is not smooth, it is possible to use a comb brush to smoothen it.

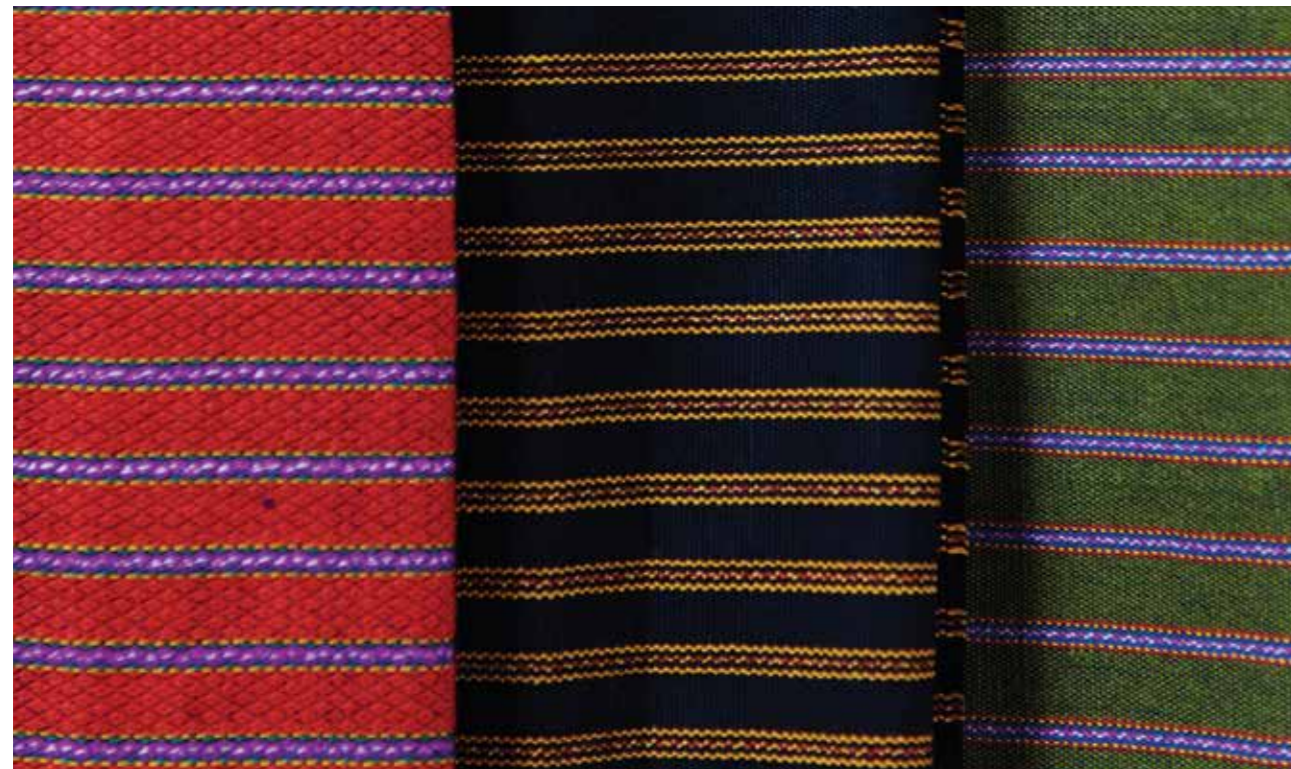
Step 5 Heddling. In this step, we need to bring mai thanad ban and mai thanad kom to test the thread before tying it to a loom. We do this to check and sort out the thread before heddling. In the process, we also need to use mai kho tar khor to weave heddle on the cloth.

Step 6 Weaving. In the weaving step, it depends on what type of Tai Yuan fabric does the weaver want to weave. If the weaver wants to weave Yok Dork pattern with 4 heddles, the weaver needs 4 feet to step on the foot pedals. The number of feet depends on the number of heddles on the Yok Dork pattern. We begin the step by inserting the reel into the bobbin. Before spinning the shaft, pull the bowtie, so that the bobbin flings to the other side. Then hit the reed back while switching the foot you are stepping on the pedals and pulling the reed of the loom at the same time. If you want the fabric to be tighter, you need to hit the reed harder.

ความภาคภูมิใจการถ่ายทอด และสืบสาน “ผ้าทอไทยวน”

ผ้าทอไทยวน ในปัจจุบัน ถือได้ว่าเป็นงานหัตถกรรมที่ใกล้สูญหาย เหลือผู้ที่สืบทอดการทอแบบดั้งเดิมแต่บางชุมชน และส่วนใหญ่เป็นคนสูงอายุ หากคนรุ่นใหม่เข้ามาสืบสานได้น้อย ดังนั้นนอกจากนางปราณี ได้มีการถ่ายทอดความรู้ในการทอผ้าไทยวนให้แก่สมาชิกภายในกลุ่มทอผ้าบ้านโนนกุ่ม แล้วยังมีการสอนให้กับโรงเรียนที่อยู่ภายในเขตอำเภอสีคิ้วมา โดยเริ่มสอนเยาวชนในโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนในอำเภอสีคิ้วบางแห่งได้มีการนำงานหัตถศิลป์ทอผ้าไทยวน ไปบรรจุลงในรายวิชาบังคับ เพื่อให้เด็กได้ลองหัตถศิลป์ทอผ้าไทยวนเพื่อสืบสานงานผ้าทอชาติพันธุ์ไทยวนไม่ให้หายไปจากพื้นที่อื่น อีกทั้งครูปราณียังได้ทำหน้าที่เป็นวิทยากรของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน ทัดหนองสถานหญิง เพื่อฝึกสอนการทอผ้าไทยวนให้แก่ผู้ที่ต้องการประกอบอาชีพช่างทอผ้าด้วย

ปัจจุบันผ้าทอไทยวน ในครอบครัวของนางปราณี ยังได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ในสาขาผ้าทอไทยวน เนื่องจากงานหัตถศิลป์ผ้าทอไทยวนที่นางปราณีได้สืบทอดมานั้น มีการสืบทอดฝีมือช่างมาแล้วถึง 6 รุ่น ซึ่งถือเป็นการอนุรักษ์สืบสานงานผ้าทอไทยวน อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ และชาติพันธุ์ไทยวนไว้ได้อย่างน่าภาคภูมิใจ

ครูศิลป์ของแผ่นดิน 2560

The pride of teaching and continuing “Tai Yuan woven fabric”

In the modern days, the craftsmanship of Tai Yuan fabric is considered as an almost lost art. There are only a few groups of elders left that could still remember about it. It is tough to find the new generation to continue the craftsmanship of Tai Yuan fabric. Therefore, Mrs. Pranee Worawonganon is teaching the skill of weaving Tai Yuan fabric to a group of weaving members in Ban Non Kum. She also teaches the techniques to different schools in the Sikhio district in Nakhon Ratchasima Province. The youth in the school in Sikhio district have a mandatory lesson on the craftsmanship of Tai Yuan fabric. This gives the opportunity for the children to try to weave Tai Yuan fabric so that Tai Yuan fabric is not lost. Furthermore, Mrs. Pranee Worawonganon is a lecturer in the Women’s Correctional Institute that offers to give the knowledge of Tai Yuan fabric to anyone that is interested.

In the family of Mrs. Pranee Worawonganon, she is named as the intangible cultural heritage in Tai Yuan fabric. She has inherited the craftsmanship of Tai Yuan that had been passed on from six generations of artist. She is highly regarded because of her conservative act toward Tai Yuan woven fabric which is a cultural heritage of the country and the Thai people.

“ผ้าทอไทยวน เป็นผ้าที่มีเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร เป็นวัฒนธรรมของเราชาวไท-ยวน เราจะหวงแหนไว้คนเดียวไม่ได้ ขอทำหน้าที่ถ่ายทอดงานทอผ้าไปยังลูกหลาน ภูมิใจที่ยังมีเด็กรุ่นใหม่ ๆ ให้ความสำคัญ ลูกหลานในหมู่บ้านมาเรียนรู้วัฒนธรรมการทอผ้ามากขึ้น เราต้องช่วยกันอนุรักษ์ และสืบทอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไท-ยวนไว้ให้นานเท่านาน ”

“Tai Yuan woven fabric is a unique fabric that is not like others. It is the culture of Tai Yuan people, so it not right to keep it to oneself. I would like to pass on my knowledge to my future generation. I am also happy that the new generation gave importance to it. More and more children are coming to learn, so we should preserve and deliver this knowledge and wisdom of Tai Yuan people for the future ”

ที่อยู่ : 38 หมู่ 2 ตำบลมิตรภาพ
อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา 30140
โทรศัพท์ : 044-412-240, 081-265-5047

Address: 38 Moo 2, Mittraphap Sub-district,
Sikhio District, Nakhon Ratchasima Province. 30140
Telephone : 044-412-240, 081-265-5047